

Zrinka Vitković

Knjižnica Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

zrinka@hazu.hr

ISSN 1845-2434

[CC BY 4.0](#)

***Zbirka moliških Hrvata* u Knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti¹**

Collection of Molise Croats in the Library of the Croatian Academy of Sciences and Arts

Stručni rad / Professional paper

Primljen / Received: 30. 3. 2026.

Prihvaćen / Accepted: 25. 5. 2026.

Sažetak: S ciljem dopune znanja o specijalnim knjižničnim zbirkama Knjižnice Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti te očuvanju i promociji manjinske kulturne baštine, u radu je prikazan proces formiranja fizičke i virtualne manjinske *Zbirke moliških Hrvata*. Opisan je postupak nabave, obrade, pohrane te promocije knjižnične građe čija sadržajna raznolikost svjedoči o društvenom, kulturnom i vjerskom životu moliških Hrvata uz osvrt na suradnju Knjižnice HAZU-a s moliškohrvatskom zajednicom.

Ključne riječi: Knjižnica Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, manjinska kulturna baština, moliški Hrvati, specijalne knjižnične zbirke, virtualne knjižnične zbirke

Abstract: With the aim of expanding the knowledge regarding the special library collections of the Croatian Academy of Sciences and Arts Library, as well as preserving and promoting minority cultural heritage, this paper presents the process of forming both the physical and virtual *Collection of Molise Croats*. It describes the procedures of acquisition, processing, preservation, and promotion of library materials whose thematic diversity bears witness to the social, cultural, and religious life of the Molise Croats. Furthermore, the paper provides an overview of the cooperation between the CASA Library and the Molise Croatian community.

Keywords: Croatian Academy of Sciences and Arts Library, minority cultural heritage, Molise Croats, special library collections, virtual library collections

¹ Autorica je pod naslovom *Fizička i virtualna Zbirka moliških Hrvata u Knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* temu predstavila na 19. danima specijalnih i visokoškolskih knjižnica (Lovran 1. – 3. prosinca 2025. godine).

1. Uvod

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti brine se o hrvatskoj kulturnoj baštini i njezinoj afirmaciji u zemlji i svijetu, uključujući i održavanje veza s Hrvatima izvan matične domovine, i to suradnjom sa znanstvenim, obrazovnim i kulturnim institucijama, državnim tijelima, udrugama, društvima te znanstvenicima i umjetnicima ponaosob u zemljama u kojima su Hrvati raseljeni (Zakon o Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti, NN 34/946). Knjižnica Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (dalje u tekstu: Knjižnica HAZU), jedna od najbogatijih specijalnih knjižnica u Hrvatskoj, svoju baštinsku zadaću ostvaruje prikupljanjem, obradom, čuvanjem i otvaranjem znanstvenoj i stručnoj zajednici te široj javnosti raznovrsne knjižnične građe, uključujući i onu koja dokumentira povijesno, duhovno i kulturno stvaralaštvo hrvatskih manjinskih skupina. Tako su dosad u njezinu fondu, uz ostale specijalne zbirke², оформljene i dvije manjinske zbirke: *Zbirka gradišćanskohrvatske pisane baštine*³, koja predstavlja prvu takvu knjižničnu zbirku u Hrvatskoj, te *Zbirka moliških Hrvata*, također prva moliškohrvatska knjižnična zbirka u Hrvatskoj, prema dosadašnjim saznanjima. Knjižnična građa obiju manjinskih zbirki obrađena je prema suvremenim knjižničnim pravilima, bibliografske jedinice s opisima pojedinačnih primjeraka objavljene su u e-katalogu Knjižnice HAZU-a, a zatim sabrane i u virtualnim zbirkama⁴ dostupnim u Digitalnoj zbirci Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti⁵ (dalje u tekstu: DiZbi.HAZU).

U radu je prikazan proces formiranja fizičke (kao dijela fonda Knjižnice HAZU-a) i virtualne (kao dijela fonda DiZbi.HAZU-a) manjinske *Zbirke moliških Hrvata*. Opisan je postupak nabave, obrade, pohrane (u fizičkom i virtualnom okruženju) te promocije raznovrsne knjižnične građe koja svjedoči o društvenom, kulturnom i vjerskom životu moliških Hrvata, kao i o njihovim vezama s domovinom. Prikazana je i suradnja između Knjižnice HAZU-a i moliškohrvatske zajednice, od samih početaka njezine jezične i kulturne revitalizacije

² U fondu Knjižnice HAZU-a čuvaju se još i: *Spomenička zbirka Nade Klaić*, *Spomenička zbirka Mirka Dražena Grmeka „Povijest znanosti slavenskih naroda“* te zbirka *Donacija iz obiteljske knjižnice akademika Nenada Trinajstića*. Virtualne inačice ovih fizičkih zbirki dostupne su u Digitalnoj zbirci Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti na: <https://dizbi.hazu.hr/?pc=i&id=2466140>; <https://dizbi.hazu.hr/?pc=i&id=2455104>; <https://dizbi.hazu.hr/?pc=i&id=2609859>.

³ S Natašom Daničić autorica je 12. rujna 2025. godine na 6. *okruglom stolu: Zavičajni fondovi i zbirke u knjižnicama panonskog prostora* u Gradskoj knjižnici Požega izlaganjem naslova *Očuvanje manjinske baštine u nacionalnoj instituciji: primjer gradišćanskohrvatske zbirke u Knjižnici HAZU* predstavila i *Zbirku gradišćanskohrvatske pisane baštine*. Više o gradišćanskoj zbirci vidi u: Runjak i Daničić, 2021: 200–249; Vitković i Daničić, 2026: 148–156.

⁴ Unutar DiZbi.HAZU-a formirane su virtualne zbirke koje omogućuju pristup sabranomu sadržaju s jedinstvenoga mjesta. Najčešće su hibridnoga karaktera pa okupljaju bibliografske jedinice (s opisima primjeraka knjižnične i muzejske građe te arhivskoga gradiva Akademijinih znanstveno-istraživačkih i muzejsko-galerijskih jedinica) kojima su pridruženi digitalni ili digitalizirani objekti zajedno s onim jedinicama koje ih ne posjeduju. Sa svojim fizičkim inačicama virtualne zbirke često dijele i naziv, što je slučaj i s Akademijinim manjinskim zbirkama. Opisu i sadržaju virtualnih zbirki u DiZbi.HAZU-u pristupi s naslovnice repozitorija: <https://dizbi.hazu.hr>.

⁵ DiZbi.HAZU jedinstveni je institucijski repozitorij koji kao hibridna platforma sadrži digitalizirane zbirke iz fondova 21 Akademijine znanstveno-istraživačke i muzejsko-galerijske jedinice (a u njima tekstualnu, slikovnu, audiograđu i videograđu), skupni mrežni katalog knjižnica Akademijinih jedinica (Knjižnice HAZU-a, Knjižnice Odsjeka za povijesne znanosti, Knjižnice Odsjeka za povijest hrvatske glazbe, Knjižnice Strossmayerove galerije starih majstora, Knjižnice Jadranskoga zavoda, Knjižnice Zavoda za paleontologiju i geologiju kvartara, Knjižnice Zavoda za povijesne znanosti u Zadru, Knjižnice Odsjeka za povijest hrvatskoga kazališta, Knjižnice Zavoda za znanstveni rad u Varaždinu i Knjižnice Zavoda za povijesne i društvene znanosti u Rijeci) te virtualne izložbe. O misiji i zadaćama DiZbi.HAZU-a vidi na: <https://knjiznica.hazu.hr/digitalna-zbirka-hazu>. O skupnome katalogu Akademijinih knjižnica vidi na: <https://knjiznica.hazu.hr/skupni-katalog>. Više o samim počecima djelovanja DiZbi.HAZU-a te funkcionalnostima ove hibridne platforme vidi u: Vitković, 2012: 121–136; Juričić i Crnković, 2019: 95–114.

šezdesetih godina 20. stoljeća pa sve do danas. Ukupne spoznaje doprinos su boljem poznavanju specijalnih knjižničnih zbirki koje u svojem fondu čuva Knjižnica HAZU-a, kao i očuvanju i promociji manjinske kulturne baštine.

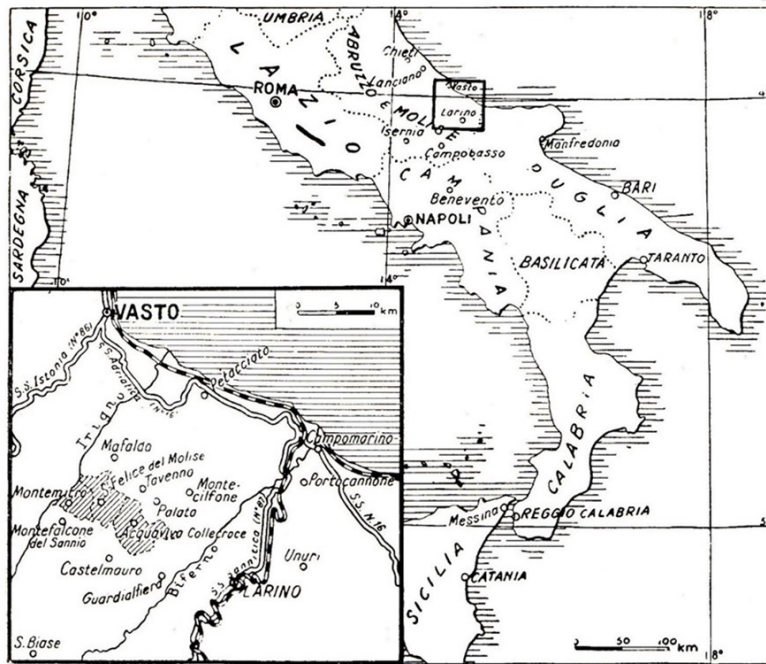
2. O moliškim Hrvatima i njihovoj izdavačkoj djelatnosti

Hrvatske migracijske manjinske skupine nastale su preseljavanjem velikoga broja Hrvata u određenom razdoblju (uglavnom od druge polovice 15. do početka 19. stoljeća) s jednoga užeg hrvatskog područja na drugo više ili manje jedinstveno područje srednje ili jugoistočne Europe: Italiju, Austriju, Slovačku, Mađarsku, Rumunjsku, Srbiju, Kosovo i Češku (južnu Moravsku). Pripadnici takvih zajednica i na novome životnom području ostali su vezani zajedničkim kulturnim značajkama: običajima, mentalitetom, svojstvenim načinom života te dijalektima koji se govore u okviru triju hrvatskih narječja u matičnoj domovini (Vulić, 2021: 5, 13). Najmanju hrvatsku migracijsku manjinsku skupinu čine moliški, a najveću gradišćanski Hrvati.

Moliški Hrvati (tal. *croati molisani*), ili molizanski Hrvati (kako ih se nazivalo sve do sredine osamdesetih godina 20. stoljeća), stanovnici su Kruča (tal. *Acquaviva Collecroce*), Mundimitra (tal. *Montemitro*), Filiča (tal. *San Felice del Molise*) i Tavele (tal. *Tavenna*)⁶, četiriju mjesta koja čine „hrvatski otok“ (Sammartino, 2018: 208) u najmanjoj talijanskoj pokrajini Molise⁷ (slika 1). Potomci su to hrvatskih migranata koji su krajem 15. i početkom 16. stoljeća zbog turske najezde napustili domovinu prebjegavši iz Podbiokovlja i Makarskoga primorja u brdovite predjele talijanskih Apenina (Račić, 2024: 26). Stoljećima izolirani u apeninskim brdima, okruženi talijanskim dijalektima i kulturom, moliški Hrvati postupno su gubili svijest o sebi, svome jeziku i domovini svojih predaka. Tijekom pet stoljeća uspjeli su sačuvati samo predodžbu o tome da potječu „z one bane mora“ te da umiju „govorat na-našo“ (mundimitarski dijalekt) odnosno „kijkjarijat na-našu“ (kručki dijalekt). Sveučilišni profesor u Padovi Nicola Neri (1761. – 1799.), rodom iz Kruča, redovito se vraćao svojim rodnim brdima neumoljivo opominjući svoje sunarodnjake upravo da ne zaborave svoj jezik: „Nomota zabit/zgubit naš lipi jezik!“ („Nemojte zaboravit' naš lijepi jezik!“) (usp. Šimunović, 2011: 203). Prva sustavna istraživanja o njihovom podrijetlu i jeziku započeta su krajem 19. stoljeća, kada su konačno bili i poučeni odakle su došli njihovi preci (Račić, 2024: 29).

⁶ Donedavno se u literaturi pojavljivao podatak samo o trima mjestima (Kruču, Mundimitru i Filiču) u kojima danas žive moliški Hrvati. Tek posljednjih nekoliko godina spominje se i mjesto Tavela nakon što mu je 2017. godine dodijeljen status povijesne jezične manjine. Iako se u Taveli više ne govori moliškohrvatskim jezikom, a zamrli su i pojedini običaji, skupina entuzijasta i dalje pokušava oživjeti zaboravljenu tradiciju i istražiti svoje korijene (Šimičić i Škevin Rajko, 2024: 217; Račić, 2024: 89–92).

⁷ Najmlađa talijanska pokrajina Molise nalazi se na jugu apeninskog poluotoka, između pokrajina Apulije (tal. *Puglia*) i Abruzzo (od koje se odcijepila 1963. godine), a glavni grad joj je Campobasso.

Slika 1. Topografska karta s detaljem regije u kojoj danas žive moliški Hrvati⁸

Donijeli su Hrvati u Molise štokavsko-ikavski dijalekt protkan čakavskim obilježjima. Zbog odvojenosti od matičnoga hrvatskog jezika te jezičnih dodira s talijanskim jezikom, osobito moliškoabruceskim dijalektima, moliškohrvatski jezik doživio je brojne promjene na svim razinama gramatičkog ustroja te se danas znatno razlikuje od jezika s područja iseljavanja (Mimica, 1995–1997: 174; Šimičić i Škevin Rajko, 2024: 55). Unatoč nepovoljnim uvjetima, Hrvati u Kruču, Mundimitru i Filiću sačuvali su svoj moliškohrvatski jezik (tal. *croato molisano*) koji je priznat u lokalnom, regionalnom i nacionalnom kontekstu (Šimičić i Škevin Rajko, 2024: 95). Izvorni govornici nazivaju ga *na-našu* (u Kruču i Filiću) ili *na-našo* (u Mundimitru), kao skraćeni oblik fraze „govoriti na naš način“ (ibid.: 55). Talijanskim zakonom iz 1999. godine o zaštiti povijesnih i jezičnih manjina (tal. *Norme in materia di tutela delle minoranze linguistiche storiche, Legge 15 dicembre 1999, n. 482*) i moliški Hrvati priznati su kao povijesna jezična manjina. Od tada je ovoj hrvatskoj manjinskoj skupini omogućeno provođenje odgojnih djelatnosti u vrtićima, održavanje nastave u osnovnim školama na hrvatskome jeziku, strukturirano istraživanje jezika i lokalne kulturne baštine, organiziranje tečajeva hrvatskoga jezika i kulture na regionalnim sveučilištima, djelovanje udruga s programima očuvanja jezične i kulturne baštine hrvatske manjine na području Italije, kao i poticanje izdavačke djelatnosti na moliškohrvatskom jeziku (Račić, 2024: 45–46).

Zapisivanje *na-našo/u* započelo je u moliškohrvatskoj zajednici šezdesetih godina 20. stoljeća, kada sve češće u Kruč, Mundimitar i Filić dolaze jezikoslovci i etnolozi (Račić, 2024: 51–52; Šimičić i Škevin Rajko, 2024: 97). Prvi val procesa jezične i kulturne revitalizacije identiteta moliških Hrvata započet je 1967. godine u Filiću osnivanjem Kulturnoga društva

⁸ Slika preuzeta iz časopisa: *Naš jezik: slavenski-molisanski glasnik* (1967) 1(rujan), str. 2.

„Naš jezik“ koje je okupilo predstavnike ovih triju moliškohrvatskih naselja. Predvodila ih je skupina intelektualaca koji su potom iste godine pokrenuli i dvojezični časopis *Naš jezik* (čiji je predbroj izašao pod naslovom *Naša rič*). Časopis se objavljuje u Rimu do kraja 1972. godine, iako je u travnju 1986. godine izašlo i njegovo jednokratno specijalno izdanje podnaslova *Speciale*. Naposljetku, pod novim naslovom *Naš život* (tal. *La nostra vita*), u razdoblju od 1986. do 1988. godine izlaze još njegova četiri broja (Račić, 2024: 51, 55–57). Proces revitalizacije zaživljava ponovno osamdesetih i devedesetih godina prošloga stoljeća, kada su na Sveučilištu u Zagrebu, kao stipendisti, diplomu hrvatskoga jezika i književnosti stekli Agostina Piccoli i Pasqualino Sabella (koji danas radi u Hrvatskome jezičnom uredu u Kruču, tal. *Sportello Linguistico Croato di Acquaviva Collecroce*). Vrativši se nakon završetka studija u Mundimitar, Agostina je pokrenula projekte istraživanja jezika i kulture moliških Hrvata te je radila na izradi rječnika mundimitarskoga dijalekta i učvršćivanju veza s institucijama u Hrvatskoj. Podučavala je u Hrvatskoj dopunskoj školi ne samo na hrvatskome standardnom jeziku, već i na govoru *na-našo* novije naraštaje djece koja u svojim obiteljima nisu naučila moliškohrvatski jezik. Nakon njezine iznenadne smrti 1998. godine, njezin suprug Antonio Sammartino osnovao je Zakladu „Agostina Piccoli“ (tal. *Fondazione „Agostina Piccoli“*) koju je 2002. godine talijanska država priznala kao službeni instituciju za zaštitu moliškohrvatske kulture. Do današnjih dana aktivnosti Zaklade obuhvaćaju izdavačku djelatnost, literarnu nagradu „Fondazione Piccoli“, književne susrete „Večera na-našo“, tribine i izložbe. Zakladu nakon smrti Antonia Sammartina 2022. godine preuzima njihova kći Francesca Sammartino, asistentica na Odsjeku za talijanistiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu (ibid.: 62, 66, 70)⁹.

Izuzev spomenutih periodičkih publikacija s temama vezanim uz jezik i tradiciju moliških Hrvata, moliškohrvatska izdavačka djelatnost do početka 21. stoljeća bila je povremena i nesustavna. Od 2002. do 2016. godine izlazi još i tromjesečnik *Riča živa* (tal. *Parola viva*) (Šimičić i Škevin Rajko, 2025: 97). Na moliškohrvatskome stvarani su i prenošeni različiti oblici usmenoga i pučkoga stvaralaštva: ljubavna i religiozna (pasijska i marijanska) poezija, svibanjske pjesme uz blagdan „Fešta od Maja“, šaljive pjesme, naricaljke i basne (Mimica, 1995–1997: 174). Danas znatan dio pisanoga moliškohrvatskog korpusa obuhvaća književnu produkciju koja je rezultat sudjelovanja govornika u književnim natjecanjima. Lokalno pjesničko stvaralaštvo redovito se objavljuje u publikaciji *S našimi riči* (tal. *Con le nostre parole*) u Mundimitru, a u izdanju Zaklade „Agostina Piccoli“, dok se rezultati bogatoga proznog stvaralaštva objavljuju većinom u Kruču. Standardiziranje moliškohrvatskog jezika nije provedeno na razini na kojoj se to uspjelo s gradišćanskohrvatskim, ali je proces normiranja lokalnih dijalekata (mundimitarskoga i

⁹ Više o navedenim aktivnostima Zaklade „Agostina Piccoli“ vidi na službenoj web-stranici: https://fondazionepiccoli.com/na_naso.

kručkoga) djelomično ostvaren objavom nekoliko rječnika i gramatika (Šimičić i Škevin Rajko, 2025: 86, 98). U nastavku rada spominju se oni koji su postali dijelom *Zbirke moliških Hrvata* Knjižnice HAZU-a.

3. Moliškohrvatska baština u fondu Knjižnice HAZU-a

Knjižnica HAZU-a je u 160 godina djelovanja popunjavala svoj fond zamjenom Akademijinih znanstvenih i stručnih publikacija za izdanja mnogobrojnih domaćih i svjetskih institucija, kupnjom novih naslova, zaprimanjem darovane knjižnične građe te obveznim primjerkom svih Akademijinih publikacija čuvanih u specijalnoj *Zbirci Akademijinih izdanja* (Vitković, 2013: 89). Darovana građa pristizala je u fond kao posljedica „izazvanoga darivanja“, na zamolbu knjižničnog osoblja upućenu pojedincu ili ustanovi, ali i „slučajnim darivanjem“, kada je pristizala i postajala dijelom knjižničnoga fonda samom željom darovatelja (usp. Tadić, 1994: 31)¹⁰.

Premda je u fond Knjižnice HAZU-a moliškohrvatska knjižnična građa u prošlosti pristigla u više navrata u obliku darovanja, zamjenom i (rjeđe) kupnjom, oblikovanje *Zbirke moliških Hrvata* rezultat je, ipak, recentnije suradnje Knjižnice HAZU-a s moliškohrvatskom zajednicom u Italiji. U ime Kulturne udruge „Naš život“ iz Kruča, u ožujku 2025. godine stupio je u kontakt s knjižničnim Odjelom za periodiku Moližanin Pasqualino Sabella. Zamolio je tom prilikom da im se digitalizira prvi i jedini broj moliškohrvatskoga dvojezičnog časopisa naslova *Naša rič: slaveniski-molisanski glasnik* (tal. *corriere mensile slavo-molisano*), predbroja dvojezičnoga časopisa naslova *Naš jezik: glasnik molizanskih Hrvata* (tal. *La nostra lingua: organo delle „Pro loco“ del paesi croati del Molise*). Udruga je planirala digitalizirati sve brojeve *Našega jezika*, a njihove pretiske uvezati u jedinstvenu monografiju, no nitko od uključenih u projekt nije mogao doći do njegova predbroja, a pokazalo se da ga posjeduje samo Knjižnica HAZU-a. Sabellu je osoblje nabavne službe tražilo za pomoć pri nabavi moliškohrvatskih naslova za fond Knjižnice pa je, odazvavši se molbi, poslao u dva navrata donaciju od 18 monografskih moliškohrvatskih izdanja, a među njima i jednu zvučnu knjigu. Primjer je to „izazvanoga darovanja“ u nabavi knjiga za moliškohrvatsku knjižničnu zbirku.

S obzirom na baštinsku zadaću Knjižnice HAZU-a, koja podrazumijeva prikupljanje, obradu te čuvanje i promociju knjižnične građe i građe o hrvatskim manjinskim skupinama, autorica članka, knjižničarka i kroatologinja, odlučila je, dobivši za to i službeno dopuštenje, oformiti i voditi *Zbirku moliških Hrvata* (tal. *La raccolta dei croati molisani*), prvu prema dosadašnjim saznanjima poznatu specijalnu zbirku najmanje hrvatske manjine, a drugu po redu u fondu

¹⁰ O postupanju s darovanom građom u hrvatskim knjižnicama vidi u: Hebrang Grgić, 2011: 95–106; Krajna i Markulin, 2011: 21–42; Vitković, 2013: 83–106; Kosić, 2022: 9–25; Klemar Bubić i Sočo, 2024: 337–351; Vitković, 2024: 66–73. Vidi i međunarodne smjernice u: Darovi za zbirke: smjernice za knjižnice, 2010: 11–30; Cassell ... [et al.], 2019.

Knjižnice HAZU-a uz bogatu gradišćanskohrvatsku¹¹. Svi moliškohrvatski primjerci koje je darovao Pasqualino Sabella prošli su formalnu (bibliografsku), sadržajnu (predmetnu) i tehničku obradu. U skladu s praksom signiranja koja se provodi i na knjižničnim primjercima čuvanim u ostalim specijalnim zbirkama Knjižnice HAZU-a, moliškohrvatskoj građi dodijeljena je zasebna signatura s predznakom MH uz „numerus currens“ iza njega (sign. MH-1 do MH-30). Pohranjena je potom na jedinstvenome mjestu u spremištu Knjižnice, a na opisan način obrađeni su i ostali primjerci koji su naknadno pristigli u novoformiranu moliškohrvatsku zbirku.

Dogovorene su zatim smjernice za daljnje popunjavanje zbirke pa se započelo s izdvajanjem primjeraka već otprije pridošlih moliškohrvatskih knjižničnih jedinica iz općeg fonda. Fizičko pronalaženje navedene građe na policama knjižničnoga spremišta uključivalo je i pronalazak podataka u inventarnim knjigama, kako o načinu na koji su pronađeni naslovi u prošlosti pristigli u fond (kupnjom, darovanjem ili zamjenom), tako i o tome tko ih je kupio, darovao ili poslao u zamjenu za Akademijina izdanja. Dosad su u *Zbirku moliških Hrvata* iz preostalog fonda prebačena i presignirana 22 sveska periodičkih izdanja, sedam monografija te jedan poseban otisak. Istraživanjem koje je još u tijeku ustanovljeno je da je samo jedan naslov kupljen, dok su ostali nabavljeni zamjenom ili darovanjem.

Kako je iz inventarnih knjiga vidljivo, tijekom prvoga vala jezične i kulturne revitalizacije moliških Hrvata šezdesetih godina 20. stoljeća zamjenom i darovanjem u fond Knjižnice HAZU-a pristiglo je 26 svezaka knjižnične građe. Dva su došljaka u Molise, obojica pokretači Kulturnoga društva „Naš jezik“ te članovi uredništva časopisa *Naš jezik*, zaslužna za pristizanje prvih primjeraka moliškohrvatske izdavačke djelatnosti u njezin fond. Miroslav Varoš, aktivni hrvatski emigrant u Rimu, darovao je Knjižnici po samoj njegovoj objavi upravo prvi i jedini broj moliškohrvatskoga dvojezičnog časopisa *Naša rič*. Grkokatolički svećenik Božidar Vidov (1913. – 1999.) iz Kanade (porijeklom iz Novalje na Pagu), koji je pedesetih godina tijekom studija u Rimu upoznao te ostao vezan za zajednicu moliških Hrvata čak i nakon povratka u Toronto (Račić, 2024: 57–59), darovao je Knjižnici HAZU-a tri primjerka moliškohrvatske knjižnične građe. Najprije je 1975. godine darovao 2. izdanje svojega autorskog djela *Grammatica del dialetto ikavo-štokavo delle località dell'isola linguistica croata nel Molise: Montemitro, San Felice, Acquaviva Collecroce* (hrv. *Gramatika ikavsko-štokavskog govora stanovnika hrvatskog podrijetla: Mundimitra, Sti Filića, Kruća u pokrajini Molise*, 1974.). Darovao je potom *Kalendar na ikavsko-štokavskom govoru stanovnika hrvatskog podrijetla Mundimitra – Sti Filića – Kruća u pokrajini Molise, Italija* (tal. *Calendario in dialetto delle località dell'isola linguistica croata nel Molise: Montemitro – San*

¹¹ Pri formiranju *Zbirke moliških Hrvata* njezina voditeljica, koja aktivno radi i na promociji gradišćanskohrvatske manjinske zbirke, bila je inspirirana djelatnošću Nikole Benčića, vodećega stručnjaka za književnost i kulturu gradišćanskih Hrvata. Svjestan činjenice da se pamćenje jednoga naroda prenosi tiskovinama, Benčić je za čuvanje i promociju baštine gradišćanskih Hrvata odabrao upravo dvije najveće baštinske institucije u Hrvatskoj: Knjižnicu HAZU-a i Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu (Maštrović, 2016: 172).

Felice – Acquaviva – Collecroce) za 1975. godinu. Spomenuti kalendar priređivao je u Torontu tri godine zaredom, od 1973. do 1975¹². Darovao je i ukoričeni posebni otisak rada Ante Ujevića *Kada i odakle su odselili molizanski Hrvati* (tal. *Quando e da dove emigravano i Croati del Molise*) koji je sam izdao u Grottaferrati (bliža okolica Rima) 1969. godine¹³.

Iako suradnja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti nije ostvarena s moliškohrvatskom zajednicom na način na koji je uspostavljena s gradišćanskohrvatskom¹⁴, iz inventarnih knjiga vidljivo je da je iz uredništva časopisa *Naš jezik* u Rimu u fond Knjižnice tijekom četiri godine (1967. – 1970.) zamjenom pristiglo ukupno 20 sveščića navedenoga naslova. Vidljivo je, također, da priljev brojeva nije bio redovit te da su prestali pristizati 1970. godine: dva sveska 1967., sedam svezaka 1968., šest svezaka 1969. te pet svezaka 1970. godine. Oznaka Z uz inventarni broj potvrđuje da je navedena građa nabavljena zamjenom, a koje je naslove Knjižnica HAZU-a poslala zauzvrat, nije bilo moguće dokučiti. Može se samo pretpostaviti da je uredništvo časopisa zatražilo da mu se u zamjenu za pristigle brojeve pošalju primjerci Akademijinih izdanja za popunu fonda knjižnice moliškohrvatske zajednice, o čijem pokretanju već početkom 20. stoljeća postoje podatci. Možda je upravo Miroslav Varoš, kao jedan od članova uredništva časopisa, a koji je već pisao o samim počecima navedene knjižnice, potaknuo njezino „oživljavanje“. Pišući o načinu na koji je građa u nju jednom prilikom pristigla, Varoš bilježi (1970: 8) da su četiri Splitsanina (hrvatski publicist i književnik Josip Barač (1871. – 1939.), političar Josip Smolaka (1869. – 1956.), slikar Emanuel Vidović (1870. – 1953.) i svećenik Herkulan Luger) 1904. godine posjetila tamošnja hrvatska naselja te da je njihov dolazak „nakon nekoliko stotina godina bio prvi ponovni kontakt između Hrvatske domovine i Molisea“. Iz priloženog popisa vidljivo je da su donirali ukupno 49 naslova (osam monografskih i 41 primjerak periodičkih izdanja), što je bio „simboličan impuls“ novoosnovanoj knjižnici u Kruću, koja je nažalost ostala zametnuta (ibid.: 9). Nakon povratka, Smolaka je zapažanja s putovanja i objavio u svojoj monografiji *Posjet apeninskim Hrvatima: putne uspomene i bilješke* (1906.), čiji se primjerak nalazi i u *Zbirci moliških Hrvata* Knjižnice HAZU-a.

Konačno, iz inventarnih knjiga također je vidljivo da su devedesetih godina prošloga stoljeća, tijekom drugoga vala jezične i kulturne revitalizacije moliških Hrvata te nastavno na početak drugoga tisućljeća, u fond Knjižnice HAZU-a pristigla još tri naslova: jedan je kupljen, a dva su darovana. Do trenutka priljeva 18 monografskih izdanja u okviru recentne

¹² Božidar Vidov u Torontu nastavlja raditi za dobrobit moliškohrvatske zajednice. Od 1968. do 1981. godine objavio je 11 knjiga i brošura u kojima promiče govor, kulturu i povijest moliških Hrvata potičući na taj način članove te zajednice na očuvanje baštine, tradicije, jezika i podrijetla (Račić, 2024: 58–59).

¹³ Navedeni rad izvorno je objavljen u časopisu: *Naš jezik: slavenski-molisanski glasnik* (1968) 2(31. prosinca), str. 6–9.

¹⁴ O navedenoj suradnji svjedoči službeni susret 9. listopada 2008. godine u Željeznome Akademijina izaslanstva i rukovodstva „Hrvatskoga kulturnog društva u Gradišću“. Domaćini su tada goste upoznali s teškoćama s kojima se gradišćanski Hrvati suočavaju kada je u pitanju očuvanje hrvatskoga jezika, dok su se Akademijini predstavnici obvezali predložiti nadležnim tijelima u Hrvatskoj veći angažman u rješavanju tih prepreka te slati svoja izdanja Knjižnici „Hrvatskoga kulturnog društva u Gradišću“. Tada je zapravo ustanovljena zamjena knjiga između ovih dviju institucija, a koju je od svojih početaka za Akademiju obavljala upravo njezina Knjižnica (Ljetopis Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 2008., 2009: 106).

donacije Pasqualina Sabelle 2025. godine, Knjižnica HAZU-a prikupila je 29 svezaka moliškohrvatske monografske i periodičke građe te jedan posebni otisak. Nakon Sabelline donacije nabavna služba Knjižnice HAZU-a kupila je za *Zbirku moliških Hrvata* jednu recentniju monografiju u kojoj se autorice Lucija Šimičić i Ivana Škevin Rajko bave okolnostima i čimbenicima koji danas određuju moliškohrvatsku zajednicu u jezičnom, društvenom i kulturnom smislu („*Ovo je jezik ke govoremo – na-našo*“: *otpornost i opstanak moliškohrvatske zajednice*, 2024.). Još dvije knjige darovala je za moliškohrvatsku zbirku talijanistica i etnologinja Marta Račić, među kojima se nalazi i jedna nastala na temelju njezine doktorske disertacije obranjene 2018. godine (*Identitet moliških Hrvata*, 2024.) (slika 3).

Fizička *Zbirka moliških Hrvata* okuplja, dakle, građu koja je od 1967. godine do danas pristigla u fond Knjižnice HAZU-a donacijom, zamjenom i kupnjom. Sadrži ukupno 51 moliškohrvatsku knjižničnu jedinicu: 28 svezaka monografskih izdanja (od kojih jednu zvučnu knjigu) s popratnom građom od četiri audio CD-ROM-a, 22 sveska periodičkih izdanja (tri naslova) te jedan posebni otisak. Moliškohrvatska izdavačka produkcija ne može se usporediti s gradišćanskohrvatskom, kao što se i novoformirana fizička moliškohrvatska zbirka u Knjižnici HAZU-a ne može usporediti po veličini s gradišćanskohrvatskom zbirkom. *Zbirka moliških Hrvata* (iako tek u začetku) sadržajno je raznolika i obuhvaća vrijedna djela koja svjedoče o jezičnoj, kulturnoj i povijesnoj baštini moliških Hrvata. Sabrana građa obuhvaća: literaturu za obrazovanje djece (*Nike fjabbe tradučane na-našu* (tal. *Alcune fiabe tradotte in na-našu*) u prijevodu Nicole Gliosce, s didaktičkim materijalima, 2022.; *Vokabolarij ilustrani za dicov + libar za sa naučit lejit: na našu-italiano-hrvatski* (tal. *Vocabolario illustrato per bambini + abbecedario*, hrv. *Slikovni rječnik za djecu + abeceda* Pasquallina Sabelle, 2005.) (slika 4), rječnike (obaju dijalekata: kručkoga u *Dizionario croato molisano di Acquaviva Collecroce: dizionario plurilingue della lingua slava della minoranza di provenienza dalmata di Acquaviva Collecroce in Provincia di Campobasso: dizionario, registri, grammatica, testi* (Walter Breu i Giovanni Piccoli u suradnji sa Snježanom Marčec, 2000.) te mundimitarskoga u *Dizionario dell'idioma croato-molisano di Montemitro* (hrv. *Rječnik moliškohrvatskoga govora Mundimitra*) Agostine Piccoli i Antonia Sammartina u suradnji sa Snježanom Marčec i Mirom Menac-Mihalić, 2000.) (slika 4) te gramatiku (Božidar Vidov, 1974.). Moliškohrvatska zbirka sadrži i: dvojezične romane Moližanina Nicole Gliosce (*Ruzulin* (tal. *Rosolino*, 2015.), *Fata nove aš stare* (tal. *Racconti nuovi e vecchi*, 2025.), *Kundrade govoraju* (tal. *Le contrade parlano*, 2025.), *Sa naša jena fat* (tal. *Ho trovato una storia*, 2025.) (slika 3), zbirke pjesama (*Štice... do srca: poesie* Nicole Gliosce, 2008.), *Baština moliških Hrvata: pjesme i zapisi* (tal. *Il patrimonio culturale dei Croati molisani: canzoni e scritti*) s notnim zapisima Nikole Biščana (1995.), *Zbirka „La Lapa“: tradicionalne pjesme Molisea* Vincenza Lombardija koje je na četiri audio CD-ROM-a snimio Alberto M. Cirese (2022.), kulturno-povijesne te jezikoslovne monografije (*Ali tagliate: parole di un libro incompiuto* (hrv. *Podrezana krila: riječi nedovršene knjige*) – zbornik stručnih tekstova,

članaka i izvješća Agostine Piccoli objavljenih u različitim hrvatskim i talijanskim izdanjima, *Le colonie serbocroate nell'Italia Meridionale* Milana Rešetara (1997.), zbornik radova *Croati del Molise: cinque secoli di storia* (hrv. *Moliški Hrvati: pet stoljeća povijesti*, 2018.), prijevode književnih djela na moliškohrvatski jezik (*Pinokj* (tal. *Pinocchio*) Carla Collodija te *Il vangelo di Marco* (tal. *Vandžej Markin*), oba u prijevodu Nicole Gliosce, 2022.), časopise (*Naša rič*, *Naš jezik*) (slika 2) te jednu zvučnu knjigu (*Sep aš Mena*, roman Nicole Gliosce koji čita Rino John Gliosca). Ukupna građa objavljena je jednojezično na moliškohrvatskom, standardnom hrvatskom te talijanskom jeziku, a dvojezično u četiri varijante: na moliškohrvatsko-talijanskom, talijansko-moliškohrvatskom, hrvatsko-talijanskom te talijansko-hrvatskom. Dostupna je korisnicima u čitaoničkim prostorima Knjižnice HAZU-a (referentni dio građe), kao i za posudbu.

Slika 2. Časopisi *Naša rič* (gore) i *Naš jezik* (dolje) s prilogima

Slika 3. Kulturno-povijesne i jezikoslovne monografije (gore) i romani (dolje)

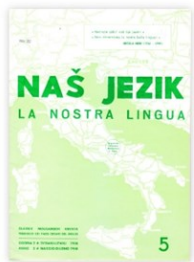
Slika 4. Rječnik s abecedarijem za djecu (lijevo) i rječnici obaju dijalekata: kručkoga (sredina) i mundimitarskoga (desno)

Slika 5. Prijevod bajki braće Grimm na moliškohrvatski

U moliškohrvatskim časopisima *Naša rič* i *Naš jezik* objavljuvani su prilozi o statusu moliških Hrvata, povijesnim temama svih triju mjesta koja naseljavaju (Kruča, Filića i Mundimitra), njihovu jeziku, običajima i proslavama, uključujući i priloge o ostalim hrvatskim manjinskim skupinama u Europi i svijetu, kao i prozne uratke te poeziju moliškohrvatskih autora (Račić, 2024: 57). Odlučeno je moliškohrvatskoj zbirci dati dodatnu vrijednost obradom sveščića navedenih periodičkih naslova na način na koji se obrađuju obvezni primjerci periodičkih Akademijinih izdanja. Provedena je stoga potpuna analitička obrada svih 20 svezaka *Našega jezika* (241 prilog) te jednoga sveska njegova predbroja *Naša rič* (osam priloga). Rezultati dobiveni analitičkom obradom pridruženi su preostalim bibliografskim jedinicama s opisima fizičkih moliškohrvatskih primjeraka, zajedno s još tri analitičke bibliografske jedinice s opisima članaka moliškohrvatske tematike objavljenima u Akademijinim časopisima (*Prolegomena za rječnik govora Montemitra* Agostine Piccoli (*Filologija*, knj. 22/23, 1994.), *Usmene i pučke pjesme molizanskih Hrvata* Ivana Mimice (*Adrias*, sv. 6/7, 1995/1997.) te *Moliški Hrvati i njihova imena* Petra Šimunovića (*Folia onomastica Croatica*, knj. 20, 2011.)). U Digitalnoj zbirci HAZU-a sabrane su potom sve bibliografske jedinice s opisima fizičkih primjeraka moliškohrvatske knjižnične građe pa je formirana i virtualna *Zbirka moliških Hrvata* (slika 6). Prema statistici dostupnoj u Indigo sustavu, u kojemu u hibridnoj pojavnosti funkcioniraju zajedno e-katalozi knjižnica Akademijinih jedinica i Digitalna zbirka HAZU-a, virtualna *Zbirka moliških Hrvata* trenutno objedinjuje ukupno 305 bibliografskih jedinica (koje se odnose na 51 fizički primjerak moliškohrvatske građe): 254 članka, 28 monografskih publikacija (od kojih je jedna zvučna knjiga), 22 sveska periodike te jedan posebni otisak. Među njima, jednoj bibliografskoj jedinici (članak iz časopisa *Folia onomastica Croatica*) pridružen je digitalni, a trima jedinicama (članak iz časopisa *Filologija*, cijeli broj časopisa *Naša rič* te *Kalendar na ikavsko-štokavskom govoru stanovnika hrvatskog podrijetla Mundimitra – Sti Filića – Kruča u pokrajini Molise*) po jedan digitalizirani objekt. Ako se već

fizička *Zbirka moliških Hrvata* ne može mjeriti s fizičkom *Zbirkom gradišćanskohrvatske pisane baštine*, njezina virtualna inačica slobodno može stati uz bok virtualnoj gradišćanskohrvatskoj (363 bibliografska zapisa) Akademijinoj zbirci.

	God. 2(1968), sv. studeni-prosinac=novembre-dicembre	
	Materijalni opis	18 str.
	Vrsta građe	svezak časopisa
	Jedinica HAZU	Knjižnica (Zagreb)
	Virtualna zbirka	Zbirka moliških Hrvata = La raccolta dei croati molisani
	Dio od	Naš jezik : glasnik molizanskih Hrvata = La nostra lingua : organo delle "Pro loco" del paesi croati del Molise / [direttore responsabile F. M. Pullini]
		53
	God. 2(1968), sv. svibanj-lipanj=maggio-giugno	
	Materijalni opis	18 str.
	Vrsta građe	svezak časopisa
	Jedinica HAZU	Knjižnica (Zagreb)
	Virtualna zbirka	Zbirka moliških Hrvata = La raccolta dei croati molisani
	Dio od	Naš jezik : glasnik molizanskih Hrvata = La nostra lingua : organo delle "Pro loco" del paesi croati del Molise / [direttore responsabile F. M. Pullini]

Slika 6. Bibliografske jedinice u virtualnoj *Zbirci moliških Hrvata*

Prema broju moliškohrvatskih publikacija u kojima vrše neku od uloga (autori, urednici, prevoditelji, ilustratori, tehnički urednici snimanja, pripovjedači, prerađivači, fotografi i priređivači) vidljivo je da su od ukupno 107 agenata najzastupljeniji redom: Milena Lalli (15 naslova), G. B. Piccoli (14 naslova), Nicola Gliosca (12 naslova), Miroslav Varoš (12 naslova), Matteo Ferrante (deset naslova), Angelo Genova (osam naslova), Pierino Neri (osam naslova), Božidar Vidov (šest naslova), Ernest Bauer (šest naslova) i Josip Smodlaka (šest naslova). Uzme li se u obzir predmetna obrada, u opisu fizičkih primjeraka moliškohrvatske građe u Indigo sustavu korištene su ukupno 132 UDK oznake, od kojih su najzastupljenije redom: 821.163.42'282-1 – Hrvatsko dijalektalno pjesništvo (64 naslova), 314.7(=163.42) – Hrvatsko iseljništvo (32 naslova), 821.163.42'282-32 – Hrvatska dijalektalna pripovijetka (22 naslova), 811.163.42'28 – Hrvatski jezik: dijalektologija (19 naslova), 821.131.1-1 – Talijansko pjesništvo (18 naslova), 323.15(=163.42) – Hrvatska nacionalna manjina (16 naslova), 82-6 – Pisma (11 naslova), 314.7 – Migracije (devet naslova), 39(=163.42) – Hrvati (osam naslova) te 821.163.42'282-3 – Hrvatska dijalektalna proza (sedam naslova).

U svrhu promicanja zbirke, tijekom ljetnih mjeseci 2025. godine u galerijskom je prostoru Knjižnice HAZU-a organizirana izložba knjiga, časopisa i radova pod naslovom *Nemojte zabit' naš lipi jezik* (slika 7). Događaj je oglašen na Instagramu, Facebooku i mrežnoj stranici Knjižnice, a objavljeno je i njezino elektroničko kataloško izdanje¹⁵. Služba za odnose s

¹⁵ Elektroničko izdanje kataloga dostupno je na mrežnoj stranici Knjižnice: <https://knjiznica.hazu.hr/wp-content/uploads/2025/06/Katalog-izlozbe-Nemojte-zabit-nas-lipi-jezik.pdf>.

javnošću HAZU-a sastavila je izjavu za medije, nakon čega su izložbu na internetu popratili: Večernji list, Hrvatska matica iseljenika, Međunarodni program Hrvatskog radija – Glas Hrvatske te portali Moj Zagreb i Culturenet. Medijske su objave naišle na dobar odaziv pa je, potaknuta izložbom, Knjižnicu kontaktirala profesorica hrvatskoga jezika Osnovne škole Kostrena. Ona s učenicima sedmih razreda istražuje jezik moliških Hrvata u okviru izvannastavne aktivnosti. Planirani se posjet nažalost nije ostvario jer je izložba u tom trenutku već bila zatvorena. Netom nakon objava, Marta Račić darovala je Knjižnici spomenute moliškohrvatske naslove.

S Pasqualinom Sabellom nastavljena je dosadašnja uspješna suradnja, što potvrđuju tri novoobjavljena naslova na moliškohrvatskom jeziku, a koji su iz Kruča u fond Knjižnice HAZU-a pristigli krajem 2025. godine. O njihovoj promociji (Acquaviva Collecroce/Kruč, 23. studenoga 2025.) piše Tamara Bodor, asistentica na Odsjeku za demografiju i hrvatsko iseljeništvo Fakulteta hrvatskih studija, u svojem prilogu pod naslovom *Moliški Hrvati: stoljeća tradicije, jezika i kulture u Italiji* (2025: 43) objavljenom u *Vijencu* Matice hrvatske. U njemu se osvrće i na obnovljenu suradnju moliškohrvatske zajednice s Knjižnicom HAZU-a te na formiranje specijalne moliškohrvatske zbirke u njezinom fondu. *Zbirku moliških Hrvata* njezina je voditeljica predstavila na 19. danima specijalnih i visokoškolskih knjižnica u Lovranu 1. prosinca 2025. godine, uputivši tom prilikom poziv predstavnicima knjižničarske struke na međuknjižničnu suradnju u obliku zamjene Akademijinih izdanja za viškove moliškohrvatskih naslova ukoliko ih njihove knjižnice posjeduju.

Slika 7. Plakat (lijevo) i fotografije s izložbe (gore i dolje desno)

4. Zaključak

Kada je u pitanju brojnost, kvaliteta te raznolikost tema u hrvatskim knjigama objavljenim izvan Hrvatske, izdavačka djelatnost moliških Hrvata – najmanje hrvatske manjinske skupine – nikada se neće moći mjeriti s onom gradišćanskih Hrvata – najbrojnije hrvatske manjinske skupine. Tako ni fizička *Zbirka moliških Hrvata* (50 knjižničnih jedinica) Knjižnice HAZU-a nikada neće dostići opseg fizičke *Zbirke gradišćanskohrvatske pisane baštine* (358 knjižničnih jedinica), iako se virtualna moliškohrvatska zbirka (305 bibliografskih jedinica) u Digitalnoj zbirci HAZU-a već može mjeriti s virtualnom gradišćanskohrvatskom zbirkom (363 bibliografske jedinice). Ipak, vrijedna sakupljena moliškohrvatska građa predstavlja vrlo važan doprinos očuvanju etnolingvističkoga identiteta najstarije iseljeničke skupine Hrvata u Europi. Budući da su gradišćanskohrvatski i moliškohrvatski jezik dio korpusa hrvatskoga jezika, dostupnost obiju zbirki u Knjižnici HAZU-a, osobito kroatistima i kroatolozima, omogućuje daljnja jezična, ali i kulturna te povijesna istraživanja važna ne samo za razumijevanje hrvatske manjinske skupine iz Gradišća i Molisea, već i cjelovite povijesti Hrvata. *Zbirka moliških Hrvata* Knjižnice HAZU-a, kako u svojoj fizičkoj tako i u virtualnoj pojavnosti, nije omeđena jer se očekuje njezin daljnji rast u skladu s izdavačkom djelatnošću moliških i domaćih institucija koje sudjeluju u izučavanju, zaštiti i promociji moliškohrvatske baštine, a sukladno dosadašnjim uspješnim te budućim suradničkim odnosima Akademijinih knjižničara i predstavnika moliškohrvatske zajednice.

Literatura:

1. Bodor, T. (2025) Moliški Hrvati: stoljeća tradicije, jezika i kulture u Italiji. *Vijenac*, 33 (829–830), str. 43. Dostupno na: <https://www.matica.hr/vijenac/829%20-%20830/moliski-hrvati-stoljeca-tradicije-jezika-i-kulture-u-italiji-39019> [15.01.2026.]
2. Cassell, K. A. ... [et al.] (2019) *Gift for the collections: guidelines for the libraries*. Den Haag: International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/acquisition-collection-development/publications/gift_guide_2019_edition.pdf [28.11.2025.]
3. Darovi za zbirke: smjernice za knjižnice (2010). U: Leščić, J. (prev.). *Darovi za zbirke: smjernice za knjižnice. Upute za izradbu smjernica za izgradnju knjižnične zbirke primjenom modela Conceptus. Međunarodna posudba i dostava dokumenata: načela i smjernice za postupanje. Model nacionalnog pravilnika za međuknjižničnu posudbu*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo. Str. 11–30.
4. Hebrang Grgić, I. (2011) Dar kao način izgradnje zbirki u hrvatskim narodnim knjižnicama. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 54(3), str. 95–106. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/80105> [12.12.2025.]
5. Juričić, V. i Crnković, K. (2019) Jedinstvena platforma za kataloge i digitalne zbirke u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti. U: Hodak, V. ... [et al.] (ur.). *Arhivi, knjižnice,*

- muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture. Inkluzija i interdisciplinarnost u AKM zajednici.* Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo. Str. 95–114.
6. Klemar Bubić, B. i Sočo, J. (2024) Uloga darova u izgradnji fonda Knjižnice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 67(3), str. 337–351. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/324097> [12.12.2025.]
 7. Kosić, S. (2022) Darovana građa u knjižničnom fondu Sveučilišne knjižnice Rijeka 2017. – 2021. *Knjižničar/Knjižničarka: časopis Knjižničarskog društva Rijeka*, 13(13), str. 9–25. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/294539> [13.12.2025.]
 8. Krajna, T. i Markulin, H. (2011) Nabava knjižnične građe u visokoškolskim knjižnicama. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 54(3), str. 21–42. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/80101> [10.12.2025.]
 9. *Ljetopis Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 2008.* (2009) Cvetnić, S. (ur.). Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Dostupno na: <https://dizbi.hazu.hr/?pr=i&id=176479> [15.01.2026.]
 10. Maštrović, T. (2016) Nikola Benčić – osnivač i promicatelj zbirke knjiga gradišćanskih Hrvata u Hrvatskoj. U: Tyrán, P. (ur.). *Zbornik o Nikoli Benčiću: život u službi znanosti i gradišćanskih Hrvatov.* Eisenstadt = Željezo: Hrvatsko štamparsko društvo. Str. 171–179.
 11. Mimica, I. (1995–1997) Usmene i pučke pjesme molizanskih Hrvata. *Adrias: zbornik radova za Znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Splitu*, 6–7, str. 115–174.
 12. Račić, M. (2024) *Identitet moliških Hrvata.* Hrvatska Kostajnica: Ogranak Matice hrvatske.
 13. Runjak, T. i Daničić, N. (2021) Zbirka gradišćanskohrvatske pisane baštine u Knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu (HAZU). U: Čikeš, J. (ur.). *Pasijska baština sjeverozapadne Hrvatske i Gradišća: zbornik radova XIII. međunarodnog znanstvenog simpozija, Ludbreg, 2021.* Zagreb: Udruga Pasijska baština. Str. 200–249.
 14. Sammartino, A. (2018) Korijeni: Hrvati Biokovlja i Donje Neretve u Italiji. U: Sammartino, A. (ur.). *Croati del Molise: cinque secoli di storia: atti dei convegni internazionali in Molise (2000 / 2015) = Moliški Hrvati: pet stoljeća povijesti: zbornik radova međunarodnih kongresa u Molisesu (2000. / 2015.).* Montemitro: Fondazione „Agostina Piccoli“. Str. 195–270.
 15. Šimičić, L. i Škevin Rajko, I. (2024) „Ovo je jezik ke govoremo – na-našo“: otpornost i opstanak moliškohrvatske zajednice. Zagreb: Srednja Europa.
 16. Šimunović, P. (2011) Moliški Hrvati i njihova imena: Molise i druga naselja u Južnoj Italiji u motrištu tamošnjih hrvatskih onomastičkih podataka. *Folia onomastica Croatica*, 20, str. 189–205.

17. Tadić, K. (1994) *Rad u knjižnici*. Opatija: Naklada Benja.
18. Varoš, M. (1970) Slovinska biblioteka u Kruču. *Naš jezik: glasnik molizanskih Hrvata = La nostra lingua: organo delle „Pro loco“ del paesi croati del Molise*, 4(rujan = settembre), str. 8–9.
19. Vitković, Z. (2012) Portal Digitalna zbirka Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 55(2), str. 121–136. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/106557> [15.04.2026.]
20. Vitković, Z. (2013) Najveća donacija u povijesti Knjižnice Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti: Renata Gotthardi-Škiljan darovala svoju obiteljsku knjižnicu. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 56(4), str. 83–106. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/142379> [15.01.2026.]
21. Vitković, Z. (2024) Donacija iz obiteljske knjižnice akademika Nenada Trinajstića u Knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. *Novi uvez*, 22(42), str. 66–73. Dostupno na: [15.01.2026.]
22. Vitković, Z. (2025) *Nemojte zabit' naš lipi jezik!: izložba knjiga, časopisa i radova iz Zbirke moliških Hrvata u fondu Knjižnice Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti: katalog*. Zagreb: Knjižnica Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Dostupno na: <https://knjiznica.hazu.hr/wp-content/uploads/2025/06/Katalog-izlozbe-Nemojte-zabit-nas-lipi-jezik.pdf> [15.03.2026.]
23. Vitković, Z. i Daničić N. (2026) Zbirka gradišćanskohrvatske pisane baštine u Knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti: očuvanje manjinske baštine u nacionalnoj ustanovi. *Knjižničarstvo: glasnik Društva knjižničara Slavonije, Baranje i Srijema*, 30(1), str. 148–156. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/346334> [04.05.2026.]
24. Vulić, S. (2021) *Blago rasutih: jezik Hrvata u dijaspori*. Split: Književni krug.
25. Zakon o Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti (1991) *Narodne novine* 34, 946. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1991_07_34_946.html [17.02.2026.]